
ISAIAH BERLIN: EL VALOR DE LES IDEES

MIQUEL RUBIROLA I TORRENT

*Economista, escriptor
i ex-alcalde d'Arenys de Mar*

Una societat liberal no pot basar-se
només en principis abstractes
o normes legals comunes: necessita
una cultura específica si hom vol que
la societat civil tingui estabilitat
i susciti adhesió.

Isaiah Berlin va néixer a Riga, capital de Letònia, quan el país formava part de Rússia, el dia 6 de juny de 1909 i va morir a Oxford, Anglaterra, el dia 5 de novembre de 1997. Enguany, en celebrar-se el centenari del naixement de Berlin, creiem que pot resultar d'interès recordar els elements principals de la seva aportació intel·lectual i referir-nos, en particular, a l'anàlisi que va fer del nacionalisme atès que sovint es presenta el liberalisme com allunyat, per definició, del nacionalisme tesi que Isaiah Berlin no compartia.

Serveixin, doncs, aquestes ratlles a "Relleu" per sumar-nos als homenatges que es fan enguany en molts països, a un filòsof historiador de les idees, acadèmic i intel·lectual, d'origen letó, impregnat de cultura russa, jueu, profundament anglòfil, coneixedor a fons dels horrors del segle XX, ferm defensor de la llibertat individual i decantat a favor de la societat democràtica de l'Estat del Benestar.⁽¹⁾

INTRODUCCIÓ

Com ha assenyalat Steven Lukes "és un fet remarkable que els escrits d'Isaiah Berlin són extraordinàriament accessibles a un públic molt ampli. Com a escriptor i com a conferenciant sempre ha demostrat posseir un do especial per a comunicar en diversos nivells amb una àmplia gamma de públics diferents: des d'acadèmics i especialistes; historiadors i filòsofs; al lector o a l'oient en general i a l'amant de la literatura amb gust per l'estudi de les idees. La

seva prosa no és mai abstrusa ni tan sols abstracte: les idees son sempre atribuïdes a persones d'èpoques i llocs identificables".⁽²⁾

Alhora, com ha observat Bernard Williams, "les idees i els arguments sobre els quals escriu Isaiah Berlin pertanyen sempre a algú i han estat concebuts com a resposta a una situació específica i determinada. En la prosa de Berlin destaca: la claredat; la precisió de les referències històriques; la caracterització d'idees complexes mitjançant la recerca de les seves "arrels" i la seva "essència"; un veritable esforç per a descriure "el món des de dins" d'una manera que fa semblar el més natural possible l'acceptació de les idees en qüestió: és a dir, ens ajuda a comprendre perquè el món els apareix així als autors estudiats".⁽³⁾

Llegir Isaiah Berlin és un goig pel fet que combina de manera excepcional l'anàlisi teòrica i conceptual propis de la filosofia, en particular de la filosofia política, amb la història de les idees en diverses etapes històriques i analitzada, sovint, a través de les obres de molts escriptors, pensadors de relleu i polítics com ara: Herder, Vico, Hamann, Tolstoi, Alexandre Herzen, Turguénev, Montesquieu, Maquiavel, Hume, John Stuart Mill, Helvetius, Rousseau, Kant, Schiller, Hegel, Fichte, Joseph de Maistre, Marx, Bakunin, Vissarion Belinski, Plejanov, Sorel, Saint-Simon, Benjamin Disraeli, Anna Ajmàtova, Pasternak, Giuseppe Verdi, Moses Hess, Rabindranath Tagore, Churchill, Roosevelt, Chaïm Weizmann, L.B.Namier, Felix Frankfurter, Richard Pares, J.L.Austin, Herbert Henderson, John Petrov

(1) Quan Berlin va morir, en el "Daily Telegraph", William Waldegrave, el seu company i amic de All Souls, Oxford, va dir: "Si m'hagessin demanat que els mostrés a què em refereixo amb l'ideal del que és ser anglès, els hauria portat a veure una berreja de totes les cultures d'Europa: lletona, russa, jueva, alemanya, italiana: els hauria portat a veure Isaiah Berlin".

Ian Buruma a "Anglomania. Una fascinación europea", Anagrama, en el capítol dedicat a Isaiah Berlin, "El último inglés", escriu arran de la defunció de Berlin: "Poques vegades, si és que ho havien fet en alguna ocasió, s'havien reunit tants títols nobiliaris anglesos sota la cúpula de la sinagoga de Hampstead, com en ocasió de les pompes fúnebres de Sir Isaiah Berlin. Els personatges congregats eren en la seva majoria de la branca laica i liberal de la noblesa en la qual havia ingressat el propi Berlin. Però es tractava d'una sinagoga ortodoxa en la qual els homes i les dones seien en bandes separades. (...) Estaven tots, els nobles i els rics, tocats amb els seus yarmulkas (una mena de solideu amb què es cobreixen el cap els homes jueus durant la cerimònia religiosa) de color blau elèctric, corbates del Garrick Club i barrets flexibles, dempeus mentre es llegia el kaddish per a un home nascut a Riga que sempre havia insistit en què ell no era anglès, sinó un jueu anglòfil". pàgina, 347.

